

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԸՍՏ Հ. Ծ.

(Շար. տիւ 1920 թգմ. էջ 21)

Նկատի առնենք ծովընթացութեան (marée) շարժումներն այս առաջակոյտին վրայ, երբ իսրայելացւոց բանակը հոն հասեր էր: Նախ Նեղոսի մէջ ճիւղը որ Աղի լիճը կը թափի՝ իր նուազութեան ժամանակին մէջ էր, վասն զի Նեղոսի ջուրերը Յունիսին կը սկսին առատանալ այն ժամանակ որ Ափրիկէի բարձր լեռանց ձիւները կը հալին, մինչդեռ զարնան ժամանակ Նեղոսի ջուրերուն նուազման ժամանակ ըլլալով, դէպի Աղի լիճը թափող ճիւղը այնքան ջուր չէր կրնար ունենալ, մինչև ծանծաղուտը անանցանիլ ընել տալ, հետեալաբար ժամանակին կը սպասէին իսրայելացիները՝ որ Կարմիր ծովի կողմէ ծովն ալ ցանալով, ամբողջ բանակը կարենար միւս եզերքը անցնիլ:

Երանթ է ամենուն որ ծովը երբեմն կը լեցուի և երբեմն կը քաշուի, և օրուան մէջ երկու անգամ կը պատահի. ասոր պատճառն է գլխաւորաբար Լուսինն և ապա Արեւը: Երբ Լուսնի ծննդեան կամ լրման ժամանակ պատահի, երկու աստղնեւրուն ազդեցութիւնը աւելի սաստիկ է, քան երբ Լուսնի առաջին կամ վերջին քառորդի ժամանակը ըլլայ. դարձեալ Չուգօրեաներուն (գիշերահաւասար) ժամանակ աւելի սաստիկ է քան Արեակայներուն. երրորդ երբ ձմեռեան կամ զարնան ժամանակ Լուսինը երկրիս շատ մօտենայ, արդէն Արեւն ևս երկրիս մօտ է, ամենէն սաստիկ բարձր ծով կ'ունենանք. իսկ օրուան ընթացքին մէջ երբ Լուսինը վերի կամ ստորին միջօրէականէն անցնի լիճ ծովն տեղի կ'ունենայ իսկ ծագման կամ մարը մտած ժամանակները ցած ծով:

Հիւսս պիտի քննենք Լուսնի ազդեցութիւնները՝ այն պահուն որ իսրայելացիները կը գտնուէին այս ծանծաղուտին դիմացը:

Նախ զարնան ժամանակն էր, ինչպէս իսրայելացւոց զատկէն յայտնի է, երկրորդ՝

Լուսնի Լուսնի օրերն էր, վասն զի բազարջակերաց օրերուն մէջն էին. երրորդ անցքին ժամանակը առաւօտն էր. «Էւ եղև յառաւօտին պահու»: Արդ ըստ առաջին և երկրորդ ենթադրութեան ծովուն բարձրացած ժամանակն ըլլալով չէին կրնար անցնիլ. իսկ ըստ երրորդ ենթադրութեան ծովուն ցածութեան ժամանակն ըլլալով կրնային այս անցքն ընել, վասն զի այս ժամանակ ծանծաղուտին ջուրերը բոլորովին կը քաշուին: Իրաց այս վիճակին մէջ ուրիշ պատահարներ յանկարծ երևան կ'ըլլեն:

Այսինքն, մինչ իսրայելացիք բանակած էին իրովթի դիմացը՝ Արիսու բռնաւոր փարաւոնը կը հասնէր ձիւաւորներով և կառքերով իսրայելացւոց մօտ, ու կ'ըսէր «հալածեցիք և հասից, բաժանեցիք զաւարն, և լցուցիք ի նոցանէ զանձն իմ. սատակեցից սրով իմով, տիրեսցէ նոցա ձեռն իմ». ընդ հակառակն եղաւ, վասն զի միգի պատճառաւ երկու բանակները՝ Եզրիպտացւոց և իսրայելացւոց, չխառնուեցան իրարու հետ, և անցաւ այն գիշերը սաստիկ արեւելեան հով մը փչելով: Մինչ Արիսու ապահով էր աւարին, յանկարծական երրորդ բանակ մը գաղտագողի ճամբաներէն ու Նեղոսի աջակողմեան ափունքի կողմէ Հուսսս Գե առաջնորդութեամբ, օգնութեամբ Եթովպեան բանակի՝ տիրելով Ռամեսի կը ջանար Արիսուի վրայ իյնալ յանկարծ: Մինչ իսրայելացիք տեսան Արիսուի բանակը ու խառվեցան ու բողբոջեցին ընդդէմ Մովսէսի միթէ չկար գերեզման Եզրիպտոսի մէջ և հանեցիր զմեզ հոս անապատին մէջ կոտորել. քաջալերեց Մովսէս ըսելով այսօր վերջի անգամ կը տեսնէք Եզրիպտացիները: Եւ երբ ձեռքը երկնցուց ծովու վրայ սաստիկ հով մը, արեւելեան ըստ Վուզլատայի, սկսաւ փչել բոլոր գիշերը, Հոս դիտելու կէտ մը կայ, Մովսէս երկու անգամ ձեռքը դէպի ծով կ'երկնցնէ, մին՝ ծովը աս դարձնելու համար, և երկրորդը նոյնը միացնելու համար. և այս երկու անգամներն ալ հովի փչելը կը յիշատակուի

օրհնութեան մէջ «Էւ հողմով սրտմտութեան քով պատահեցան ջուրք... Առաքեցեր զհողմն քո և ծածկեաց զնոսա ծով» (Եւր ժե. 8, 10)։ Արդ վաւթասայն և անոր հետևող Երուսական թարգմանութեանց մէջ արեւելեան հովը կը յիշատակուի. իսկ Եթթանասունը կը դնեն հողմն հարաւոյ, ուստի այս երկու հովերը զատ զատ ժամանակ պատահած ըլլալն յայտնի է, որով երկու թարգմանութիւնները իրարու չեն հակասեր, այլ մին կը խօսի, ծովը բաժնիին վրայ. իսկ միւսը հարաւոյ տաք քամիին վրայ, որ փչեց ծովը միացնելու ժամանակ։ Արդ գիշերն ամբողջ պաղ արեւելեանը փչել սկսաւ, և նոյն ժամանակ ալ տեղի կ'ունենար ծովուն ետ քաշուելու պատմութիւնը՝ ցած ծովընթացութեան պատճառաւ, որով ծանծաղուտի երեսի ջուրերը քաշուեցան, և պաղ հովի սաստկութեան պատճառաւ աւազին տակը գտնուող ջուրերը պաղեցան։ Արդ ծանօթ է ամենուն սառի ընդլայնման յատկութիւնը, որոյ հետևանքով ծանծաղուտին աւազը բարձրացած է այնպէս, որ Աղի լիճին և Կարմիր ծովուն հաղորդակցութիւնը կտրած էր. «Զի ի ջրոյն ցամաքութեան» որ ի ներքոյ կայր յատակ երկրի երեւէին» (Իմաստ. Սող. ժ.թ. 7)։

Անցան իսրայելացիք լճի և ծովու մէջ տեղի ցամաքէն, որով լիճն մէկ կողմէն և ծովն միւս կողմէ իսրայելացւոց համար պարսպի տեղ ծառայեց, և այս իմաստն կուտայ. «Էւ եղև ջուրն պարսպ ընդ ալմէ և ընդ ահեկէ իւրեանց»։ Այս պատճառաւ Եգիպտացիք չլրցան առաջն առնուլ կամ պաշարել և երբ մէջը և խաւարն փարատեցաւ տեսան չոր անապատ մը, և իսրայելացւոց վերջապահ գտնդին անցնելը. «Ասաց թշնամին. հալածեցից, հասից բաժանեցից զաւարն»։ Մտան իսրայելացիք Սինայի անապատը և Մովսէս գաւազանը երկնցուց և սկսաւ կիփել հով մը

հարաւոյ փչել։ Եգիպտացիք մեծ թափով իսրայելացւոց ետեւն պնդել սկսան, անցընելու փորձ փորձեցին մտնելով չորքած ծանծաղուտի մէջ. տաք հովի ազդեցութեամբ սկսան աւազի տակի սառած ջուրերը լուծուիլ. և ի նմին ժամանակի բարձր ծովընթացութիւնը վրայ հասնելով՝ ահագին կոհակները կը յառաջանային և թումբ ձևացած աւազը կը ցածնար որքան որ մէջի սառը կը լուծուէր, և Աղի լիճն որ գիշերն ամբողջ սառած թմբին պատճառաւ փակուած ֆնացեր էր սկսաւ իր ընթացքը դէպի Կարմիր ծովը։ Մտեր էին Եգիպտացիք ծանծաղուտին մէջ մեծ թափով, բայց կառքերուն ծանրութեան և աւազին թունալէն սկսան կառքի անիւները ընկղմիլ աւազին մէջը, ետ դառնալ մտադրեցին և փախչիլ, բայց ուրիշ բռնութիւն մը վրայ կը հասնէր «Էւ բռնութեամբ վարէր զնոսա»։ Բանկարծ տեսաւ Հոամսեսի բանակը որ վրանին կը յարձէրէր։ Աղի լիճի ալիքները արդէն հասնելին և խառնուել ծովընթացութեան կոհակներուն և Եգիպտացիները բռնուեցան երկու ջուրերուն մէջ. «Էւ թօթափեաց Տէր զԵգիպտացիս ի մէջ ծովուն. փարաւն հանդերձ կառք ընկղմեցան ի հոսանս ջուրց»։ Իսրայելացիք տեսնելով Եգիպտացիներուն ջուրի երեսը տատանիլ, սկսան օրհնութիւն տալ Աստուծոյ իրենց վրայ ցոյց տուած զթղութեան և գիշերն Եգիպտացւոց խիստ ծառայութեան ազատելուն համար. անդին միւս եզերքի վրայ Հոամսէս Գ տեսաւ Արիստի բանակին ջնջումը, և կը դառնար իբր յաղթող և տապալող բռնաւորական իշխանութեան և իր օրինաւոր զահուն վրայ կը բարձրանար։

(Շարունակելի)

Հ. Խորհր. Ս.

Ծանօթ. Հոս արտագին պատմաց կարծիք ծովու մէջ ինկղմող փարաւնը եղած է Մենսպիս, մինչ քան մեր ուսումնասիրութեան Արիստ եղած է։